

ובמקום אחר כתב בחזו"א [מובא יו"ד סי' א' ס"ק ו'] וז"ל, תינוק שנשבה בין העכו"ם דינו כשרא"ל ושיטתו מותרת שהוא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא יזיד לבטלי שב, אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשוב דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי החזונות הדיינים כאשר יופיעו צרות קדשם בהכרעת דינו, ומה שנחלקו אחרונים ז"ל בצדוקים צדורות האחרונים אי חשיבי כאנוסים היינו בהכרעת שיעור הידיעה שידועים ממציאות ישראל ושאבותיהם פירשו מהם ונותנים כחף סוררת, אי דיינין להו כשיעור ידיעה למחשב מזיד או לא ואכתי אנוסים הם, ובאמת צריך לדון על כל איש ואיש כפרט וכו', וכמו כן אותן שאבותיו פרשו מדרכי הניצור והוא נהגדל ללא תורה, דינו כשרא"ל לכל דבר, ונמי צריך למוד שיעור ידיעתו אי לא חשיב מזיד, ואותו שדיינין ליה כאנוס זוכין עירוב עבדו, עכ"ל.

העולה מכ"ה האמור:

א. יהודי שגדל ונחתך בין הגויים ולא יודע מדת ישראל כלל, דינו כתינוק שנשבה. ואף אם ידע ושמע שהוא יהודי ושישנם יהודים שמאמינים שיש צורא לעולם והוא נתן לנו תורתו ומחוייבים אנו לקיימה, מ"מ כל זמן שאינו מאמין בזה ורואה לנהוג כיהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, הרי הוא כאנוס שהרי אין הוא יודע האמת, ועלינו לקרבו וללמדו. ואמנם אם השתדלו עמו כשיעור עפ"י קביעת דייני הדור ועדיין עומד במרדו י"ל שהוא מזיד כמבואר בחזו"א.

ב. ולכן יהודים אלו כגון אלו שהתגוררו ברוסיה וכיוצ"ב שלא לימדו אותם מתורת ישראל, דינם כתינוקות שנישבו, אף שהם יודעים שהם יהודים ושישנם יהודים שומרי תורה ומצוות.

ג. ולא רק יהודים שגדלו ברוסיה וכיוצ"ב, אלא אף צאצאנו הקד' צומנינו שרצים מבני עמנו מתחנכים לכפירה ולחיות חיי הפקר והוללות ולא חונכו צדק משה וישראל, דינם כתינוקות שנשבו, ואף שהם יודעים שהינם יהודים ושישנם יהודים שומרים תורה ומצוות וכו"ל, ומצוה לקרבם, וחייבים לחלל עליהם את השבת במקום פיקוח נפש.

ד. אך פורקי עול שידועים שמורתינו תורת אמת והתורה מחייבת כל יהודי לקיים את כל מצוותיה, ויודעים את זה או משום שנחתך בדרך התורה ופירש, או שכן נהגו אבותיהם ואבות אבותיהם, רק הם נהרגו ונחתכו לחיי הפקר, יש לחוש שדינם כמומרים, שאין הם כאנוסים אלא מזידים אחר שבשאלו נפש עוברים על תורה ה', שמצוה לשנאותם, ושמותם להלוותם בריבית ושיינם יין נסך ושאיין מחללים עליהם את השבת, וזה יש לדון על כל אחד ואחד בפני עצמו, כמבואר בחזו"א לעיל, אך כבר הורה מרן החזו"א שאין דין מורדין נוהג צומנינו.

ה. אדם שהוא ספק אם דינו כתינוק שנשבה או מומר, או אדם שחסר לו בחינוך היהדות כראוי ולא נודע לו מה דינו, יש להחמיר שאין דינו כמומר, ולכן אסור לשונאו ואסור להלוות לו בריבית, ומחללים עליו את השבת, אך לא להקל כגון לפוטרו מן החליצה, ומצוה להחזירם בעצמותם אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת, וכלשון החזו"א.